

VAJA IZ GEOGRAFIJE NASELIJ
-opis domačega kraja na osnovi štirih vidikov
proučevanja naselij

ŠKOFJA LOKA

Škofja Loka, _____

Tehnični podatki karte

Ime karte: Kranj 47 5d 25 - Ga

Merilo: 1:5 000

Ekvidistanca na 5 metrov

Leto izdelave karte: 1971

Izbrano območje:

X1= 447.600 X2= 447.600

Y1= 115.300 Y2= 116.300

Geološka zgradba

Na tem področju se nahajajo številne kamenine. Največkrat naletimo na debelozrnat konglomerat, za to območje pa so značilni še: siv ploščast apnenec z rožencem ter najrazličnejši materiali, kot posledica nanosov rek in potokov. Kamenine so večinom kvartarne starosti. Prodni nanosi na Soriškem polju so iz ledene dobe-pleistocen (od 1 miliona do pred 10 000 let). Debelina teh apnenih prodnih nanosov je na Soriškem polju do 30 metrov. Ponekod so se sprejeli v konglomerat. Vezivo tega konglomerata je apnenec, ki ga je razstopila voda. Ponekod pa je ta material tudi

preperel in so nastale plitve vrtačaste, kraške kotanje. Že od oligocena dalje je Sava zasipavala kotanjo, ki je nastala na območju Soriškega polja in odrivala soro na južni rob, pod pobočja Osovnika. Vode s Križnogorskih hribov pa so začele zastajati in odlagati glinene nanose, na Z robu Sorškega polja, pod Križnogorskimi hribi. Ta proces je bil intenziven zlasti v dobi kvartar-od 1 milijona let do danes. V ledeni dobi se je preoblikovanju površja pridružilo še delovanje ledenikov.

Kamnine so močno preperete, zato so pobočja gričevja na
KARTA: (OSNOVA: KRANJ 47 1:5 000) Okolica Papirnice

LEGENDA

področju okrog Papirnice precej uravnana, kar je splošna značilnost tudi ostalega okoliškega hribovja. Vode na tem področju so močno razrezale relief v številne grape in dolinice. To velja kakor za Pevenski tudi za Mrzli potok. Veliko je vrtačastih kraških kotanj, tako da dobi opazovalec podobo precej valovite pokrajine. Prelomov ali izrazitih prehodov iz ene geomorfološke oblike v drugo ni, izjema je nekaj večja skalnata stena visoka okoli 5 metrov, ki se dviga nad izviro Mrzlega potoka, ki se imenuje Mrzli studenec.

Relief

Pretežno gre za gričevje in ravninski svet s številnimi kotanjami. Pobočja, kot je bilo že omenjeno niso strma, zaradi kotanj bi profil pobočja najlažje označili z

izrazom premočrtno pobočje. Gričevje je zelo razgibano, toda dokaj položno. Nadmorska višina najvišje točke znaša le 406,8 metra, najnižje pa 358,3 metra. Na stiku pobočij in ravnine se največkrat pojavljajo vode, tak je primer Mrzlega potoka, ki teče pod vznožjem Gabrovega hriba. Gabrov hrib ima tudi najstrmejšo pobočje in sicer znaša naklon 13,3°, naklon najpoložnejšega pobočja pa 0,35°. Prevladujoči naklon celotnega področja spada v kategorijo od 3° do 6°.

Oblika reliefa je predvsem posledica delovanja vode torej erozije in akumulacije. Na pobočjih ni opaziti izrazitejšega polzenja zemlje.

Horografski značaj pokrajine

Na področju poleg Mrzlega potoka predstavlja vodni vir še že omenjen Mrzli studenec in Pevenski potok, kjer se potoka združita, dobi voda ime Sušica. Gostota vodnih virov je relativno gosta in znaša 2100 m/km.

Oba potoka sta ustvarila prodnato vijugasto strugo, ki v polnih mesecih ostane brez vode. Potoka v glavnem ne poplavljata, ob močnih nalivih padavin pa vendarle prestopita bregove in ogrožata bližnjo vas Papirnico. V dno struge je pretežno iz kamnja in peska, breg potoka pa je porašen s travo ali pa lahko vidimo kar golo prst. Ob Mrzlem potoku je tudi majhna krpica močvirja, nekaj deset metrov za izvirom. Globina potokov ni velika, globina Mrzlega potoka znaša nekaj decimetrov, Pevenskega potoka pa je nekaj večja in lahko doseže tudi globino nad pol metra.

Pedološke razmere

Na razvoj prsti so vplivali številni dejavniki, kakor tudi človek. Prst je svetlo rjave barve in doseže globino približno 1,5 m. Na pobočjih so tla nekoliko bolj sipka in ne preveč globoka, na nekaterih krajih izstopajo posamezne skale. Za ravnino so značilna globoka tla, svet ob reki pa je travnat. Pri teksturi prsti gre za peščeno ilovico (pri gnetenju nastanejo skupki).

Rastje

Rastje je deloma naravno, deloma pa gre za kultivirano pokrajino. Del področja porašča gozd (smereka, bor; mešani gozd), del pripada obdelovalnim površinam: polju, travniku in sadovnjaku.

Skica rastja

Vpliv človeka v pokrajini, se kaže v intenzivnem spreminjanju reliefa (kamnolom) in preoblikovanju področja v kulturno pokrajino. Del bregov je na področju, kjer potok teče skozi vas obzidan. Prvi vtis človeka, ki pride na to področje je vendarle tak, kot da gre še za zelo nespremenjeno pokrajino, kamor človek še ni prav veliko posegal.

ANALIZA DOBLJENIH REZULTATOV NA KARTI

Na karti prevladujejo naselja tistega tipa, za katerega bi lahko rekli, da zanj ne velja niti trend naraščanja, niti trend upadanja števila prebivalcev v času med leti 1953 in 1991, pač pa gre za neko nihanje. Ta naselja so dokaj enakomerno porazdeljena po vsej občini. Naselja, kjer je število prebivalcev upadlo, so skoncentrirana nekoliko bolj na vzhodu občine, na področju desno od Save. V bližini same reke naselij tipa nazadovanja ni opaziti, saj so ta značilna za višje ležeče kraje. Naselij, kjer je prišlo med popisi iz let 1953-61 in 61-71 do naraščanja, med popisi leta 1971-81 in 81-91 pa do upadanja števila prebivalstva, je izredno malo. Gre za tri naselja: Pusti Javor, Leše in Vrata. Ravno tako je malo tistih, kjer je trend obraten, sprva nazadovanje nato naraščanje; to so naselja: Sp. Log, Gr. Log in Dvor. Čisto naraščanje prebivalstva je po pričakovanjih značilno za samo mesto Litija, v ta tip spadata še Šmartno ter Kresnice. Lega vseh treh je v bližini same reke Save.

Iz karte je viden trend zapuščanja naselij v višjih predelih občine, ki so bolj hriboviti in težje dostopni in naraščanje števila prebivalcev v nižjem svetu, kjer so razmere boljše za sam razvoj. Na osnovi tretje tabele lahko ugotovimo, da je daleč nad povprečjem največ prebivalcev v mestih Litija in Šmartno. Nasproti take koncentracije prebivalcev so zaselki in vasi med katerimi je prav največ zaselkov. Število slednjih se je od leta 1953 na 1991 povečalo in sicer na račun vasi (iz 62 na 88). Mesto Litija je v tem času prešlo iz 7. v 8. razred, saj se je št. prebivalcev povečalo iz 2762 na 6606. Na osnovi tega lahko rečemo, da je bilo 70,5% prebivalcev ob popisu leta 1991 takih, ki ob popisu leta 1953 tu še niso živeli.

OPIS DOMAČEGA KRAJA NA OSNOVI ŠTIRIH VIDIKOV PROUČEVANJA NASELIJ ŠKOFJA LOKA

Škofjeloška okolica, zlasti hribovit svet daje zelo slikovit videz s svojo poseljenostjo. V celi občini je 180 naselij, ki so raztresena do višin čez 1000 metrov. Škofjeloško hribovje je precej bolj poseljeno kot ostalo predalpsko hribovje v Sloveniji. Naseljevanje se je širilo od 10. stoletja dalje, ko so postali gospodarje Freisinski škofje.

Selško dolino so naselili slovenski naseljenci že v 10. stoletju, zahodno od tod so v 13. in 14. stoletju naselili Tirolce. V Železnike so v 14. stoletju prišli fužinarji iz Furlanije. V drugi fazi kolonizacije v 16. in 17. stoletju so začeli naseljevati hribovite predele, kjer so morali najprej izkrčiti gozdove (rovtarji). Ti naseljenci so tudi zavrli obsežna krčenja gozdov, ki so jih povzročili fužinarji.

Naseljevanje Poljanske doline je potekalo od 12. stoletja dalje z naseljenci iz Koroške. Nekoliko kasneje (14. stol.) so poselili tudi Žirovsko kotlino. Nad kotlino so nastala naselja na krčevinah, v kotlinah pa se je poselitev razvila na bolj sušnih tleh na robu. Sicer je bilo poseljevanje Poljanske doline obsežnejše, kar je razumljivo, saj je bolj odprta, široka in za kmetovanje primernejša.

Na Sorškem polju so od srednjega veka dalje naseljevali kmete z Bavarske, odkoder so prišli tudi Freisingi. O tem poreklu pričajo še danes imena Logonder, Trilet, Hafner, predvsem pa način poselitve, ki kaže načrtno kolonizacijo Sorškega polja.

Marsikatero naselje je imelo v prejšnjih stoletjih več prebivalcev, kot jih ima danes. Obstajala je agrarna prenaseljenost, kar je tudi povzročilo izseljevanje v druge dežele. Zlasti v prejšnjem stoletju je začelo število prebivalcev v obeh dolinah močno nazadovati zaradi deagrarizacije, propada fužinarstva, propadanja obrti in nazadovanja prometa skozi Poljansko dolino. Nazadovanje prebivalstva je bilo zlasti očitno v hribovitem svetu.

V občini so tri mestna naselja Škofja Loka, Žiri in Železniki. Sprva je število prebivalcev dokaj enakomerno naraščalo, v povojnih letih pa je razvoj industrije in bližina Ljubljane privabila večje število ljudi. Mesto se je širilo, toda žal največkrat na račun najkvalitetnejše zemlje. Industrijsko cono so zasnovali na Trati, posledica tega so pred nekaj leti zgrajeni bloki približno kilometer iz mesta. Nov stanovanjski predel Podlubnik je tipično spalno naselje, nastalo po letu 1970. Nadaljnje širjenje mesta močno omejujejo možnosti pozidave, ki so omejena na slabša tla na robu mesta.

Naseljevanje z različnih koncev se odraža v zelo različni zasnovi vasi, različni arhitekturi kmečkih poslopij, kar pa se z modernizacij kmetij ali pa zaradi propadanja starih domačij vedno bolj izgublja. Ohranila pa se je osnovna zasnova poselitve na podeželju. V občini lahko ugotovimo sledeče tipe naselij: tradicionalne kmečke vasi, preoblikovana mešana naselja, urbanizirana podeželska naselja, spalna naselja in vikend naselja. Prevladujejo mešana naselja.

V prihodnje lahko glede na relativno gosto poselitev v bližnji okolici Škofje Loke pričakujemo, da se bo gradilo v smeri industrijske cone Trata, kjer pa bo potrebno biti zelo pazljiv, saj zazidava rodovitnih tal ne koristi nikomur, vsaj v dolgoročnem pomenu ne. Razvijajo se tudi naselja v obeh dolinah, toda zainteresiranost za ta področja je močno odvisna od cestne povezave s Škofjo Loko ter razvojem take industrije, ki bo omogočala zaposlovanje ljudi, ki bodo živeli na teh področjih.